

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA INTERFAOL DARSLARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

Xoldarova Iroda Valijonovna

FDU Boshlang‘ich ta‘lim uslubiyoti kafedراسi mudiri (PhD)

Barakayeva Mohigul Muzaffar qizi

FDU 2-kus magistranti

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf ona tili va o‘qish savodxonligi predmetini o‘rganish jarayonida interfaol darslarni tashkil etish va unga qo‘yiladigan talablar yoritib berilgan. Interfaol darslarga qo‘yiladigan tarbiyaviy, psixologik, didaktik, gigiyenik talablarga alohida to‘xtalib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: An‘anaviy dars, interfaol dars, didaktika, faollashtirish, rivojlantirish, diolog, innovatsiya novatsiya.

REQUIREMENTS FOR INTERACTIVE LESSONS IN PRIMARY EDUCATION

ABSTRACT: This article describes the organization of interactive lessons in the elementary school process and requirements for it. Educational, psychological, didactic, hygienic requirements for interactive lessons are discussed.

Key words: Traditional lesson, interactive lesson, didactica, activation, development, dialogue, innovation novation.

KIRISH. Bugungi kun talabidan kelib chiqqan holda boshlang‘ich sinflarda interfaol metod asosida ona tili va o‘qish savodxonligi predmetini o‘rganish jarayoni va uni samaradorligini tashkil etish bo‘yicha ilmiy-metodik va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish nihoyatda dolzarb masaladir. Shundan kelib chiqib, interfaol darsga qo‘yiladigan talablar xususida to‘xtalib o‘tamiz:

Interfaol darsga qo‘yiladigan talab asosan, jamiyatimizning ehtiyojlaridan kelib chiqadi. Jamiyatning rivoji hayotning barcha jabhalariga shu jumladan, ta‘lim mazmuniga, dars tuzilishiga, qolaversa, insonning kundalik faoliyatiga albatta, o‘z ta‘sirini o‘zkazishi tabiiydir. XX asrning oxiri va XI asr boshida jamiyatimizning mustaqillikka erishganligi, bozor iqtisodiyotiga asoslangan munosabatlarning shakllanishi, milliy istiqlol mafkurdasining vujudga kelishi, o‘z tilimiz, tariximiz va

ma'daniyatimizdagi tiklanish, axborotlar xajmining keskin ko'payishi, fan va texnika taraqqiyoti bu ta'lim tizimini, uning asosiy xalqasi bo'lgan darsni mazmunan isloh qilishni taqozo qiluvchi zaruriy omillardir. Keyingi yillarda metodik adabiyotlarda, "an'anaviy dars", "noan'anaviy dars", "interfaol dars" degan iboralarni ko'plab uchratamiz. Shu o'rinda "interfaol darsning o'zi nima?- degan savolga aniqlik kiritishimiz zarur".

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Interfaol dars haqida ba'zi bir olim, metodist, maktabda ishlayotgan o'qituvchilarning fikrini keltirmoqchimiz.

M.A.Danilov, M.N.Skatkinlar "Interfaol dars—o'quv jarayonini faollashtirishdir" deyilar.

V.V.Davidov va D.B.Elkonin "Interfaol dars—nazariy tafakkurni rivojlantirish" deyilar.

V.V.Shatalov "Interfaol dars—har bir o'quvchini va hammani o'qitish" deb hisoblaydi.

O'zbekistondagi pedagog, olimlar ham o'z tadqiqotlari davomida interfaol dars muammolariga e'tiborni qaratib "Interfaol dars –eng avvalo, o'quvchi shaxsining ta'lim olish ehtiyojlarini mustaqil tarzda qondirishga o'rgatuvchi usullar majmui" deb ko'rsatishadi. Mazkur fikrlar, darsdagi asosiy e'tiborni o'qituvchi faoliyatidan o'quvchilar faoliyatiga (ularning ta'lim olish jarayoniga) ko'chirish lozimligini ko'rsatib turibdi. O'qituvchi darsda o'zi "so'rab" o'zi "gapirib beruvchi" bo'lib, qolmasligi kerak, balki o'quvchilarga yangi bilimlarni o'zlashtirishida yaqindan turib ko'maklashuvi lozim. O'qituvchi bilim olish yo'lini ko'rsatibgina qolmasdan unga erishishda o'quvchiga hamkor bo'lishi kerak.

NATIJARLAR. Interfaollik bu o'zaro ikki kishi faolligi, ya'ni bunda o'quv-biluv jarayoni o'zaro suhbat tariqasida, dialog shaklida (kompyuter aloqasi) yoki o'quvchi-o'quvchining o'zaro muloqotiga asosan kechadi.

Interfaollik o'zaro faollik, harakat, ta'sirchanlik, u o'quvchi va o'qituvchi muloqotlarida sodir bo'ladi. Interfaol usulining bosh maqsadi o'quv jarayoni uchun eng qulay vaziyat yaratishdir. U o'zini intellektual salohiyatini, imkoniyatlarini namoyon etadi.

Interfaollik asosida o'tgan darsni tashkil etish shunday kechadiki, bu jarayonda birorta ham o'quvchi chetda qolmaydi, ya'ni ular ko'rgan, bilgan, o'ylagan fikrlarini ochiq-oydin bildirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

O'quvchilar hamkorlikda ishlashga mavzu mazmunini bilish o'zlashtirishda o'zlarining shaxsiy xissasini qo'shish imkoniyatiga ega bo'ladilar. O'zaro bilimlar, g'oyalar, fikrlarni almashish jarayoni sodir bo'ladi. Bunday hollarda o'zaro

samimiylikni ta'minlaydi, yangi bilimlarni olish, o'zlashtirishga havas ortadi, shu jarayonda bir-birlarini qo'llab-quvvatlash, o'zaro do'stona munosabatlar vujudga keladi. Buning tarbiyaviy ahamiyati katta.

Dialog asosida kechgan o'quv jarayonlarida o'quvchi tanqidiy fikrlashga, murakkab masalalarni tahlil asosda yechimini topishga, shunga yarasha axborotni izlash, ayrim alternativ fikrlarni o'zaro munozaralarda erkin bayon qilishga o'rganadi va shunday ko'nikmalar shakllanadi.

Interfaol darslarni tashkil etishda o'quv jarayonining yakka tartibda, juft bo'lib ishlash, guruhlarda ishlash, izlanishga asoslangan loyihalar, rolli o'yinlar, xujjatlar bilan ishlash, axborot manbaalari bilan ishlash, ijodiy ishlashdan foydalanish mumkin.

MUHOKAMA. Interfaol darsga qo'yiladigan talablarni shartli ravishda 4taga ajratish mumkin.

1. Tarbiyaviy talablar.
2. Psixologik talablar.
3. Gigiyenik talablar.
4. Didaktik talablar.

Ko'rsatib o'tilgan talablar bilan bir qatorda interfaol metodlarga asoslanilgan talablar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, hisoblanadi. Shuning uchun yuqoridagi talablar bilan bir qatorda quyidagi talablar xam quyiladi.

Birinchidan ta'lim oluvchilarning maksimal faolligini ta'minlash.

Ikkinchidan maqsadlarning xarakter va amallarda to'g'ri foydalanishi.

Uchinchidan dars boshida qo'yilgan maqsadning dars so'ngida to'la amalga oshishiga erishganlik.

To'rtinchidan dars loyihasining maqsadlarga erishishda kafolat bera olishini ta'minlashi.

Darsga qo'yiladigan tarbiyaviy talablar.

O'quvchilarda mustaqil fikr yuritishni, eng yaxshi ahloqiy sifatlarini, olgan bilimni hayot bilan bog'lay olishni, vatanni uning tarixi, ma'daniyati, urf-odatlarini, eng asosiysi insonni xurmat qilishni, ilmiy dunyoqarashni, estetik didni, kasb-hunarga qiziqishni, iqtisodiy, xuquqiy, ekologik ma'daniyatni tarkib toptirishni tarbiyalash kerak.

Darsga qo'yiladigan psixologik talablar.

O'quvchilarning individual-psixologik xususiyatlarini bilgan xolda ularda xotira, ongli idrok etishni, mustahkam irodani, tasavvur qila olishni, mavhum xodisalarni tafakkurlay olishni, o'quvchilarda davlat ta'lim standartlari qo'ygan talablarni, ular yoshiga mosligini hisobga olishni ta'minlashdan iboratdir.

Darsga qo'yiladigan gigiyenik talablar.

Sinfdagi havo harorati, yorug'lik miqdori, uning tozaligi, estetik did bilan jixozlanishi, o'quvchilarga beriladigan topshiriqlarning ular yoshiga mosligini hisobga olish kabilarga rioya qilish shart.

Interfaol darsga qo'yilgan didaktik talablar.

1. Darsning ta'limiy-tarbiyaviy maqsadini aniq belgilash.
2. Dars mavzusini qiziqarli, ilmiy faktlar bilan boyitish.
3. Dars mavzusining mohiyatini o'quvchilarning o'zi mustaqil fikrlab o'zlashtirishiga erishish.
4. Darsda barcha o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash.
5. O'quv materialini o'quvchilar tomonidan sodda tarzda qabul qilishga, hayot bilan chambarchas bog'lashiga erishish.
6. Mavzu mos ta'lim metodlarini tanlash. Bu metodlar asosan qisman izlanish hamda izlanish darajasida bo'lishi zarur.
7. Mavzu mazmuniga mos ta'lim vositalarini tanlash va ulardan ko'proq o'quvchilarning foydalanishiga erishish.
8. O'quvchilarning bilim manbalari bilan mustaqil ishlashga o'rgatib borish.
9. O'quvchilarni dars mazmuniga mos ravishda milliy istiqloq mafkurasi, o'z tarixi, tili, urf-odatlarini hamda boy ma'daniyatimiz bilan faxrlanishga o'rgatish.
10. Dars mavzusini boshqa o'quv fanlari bilan bog'liqligini ta'minlash. O'quvchilarda yaxlitlik ilmiy dunyoqarashni shakllantirish. Dars mavzusini o'lkashunoslik tamoyiliga asoslanib o'rgatish.
11. O'quvchilarda dars mavzusiga mos ravishda iqtisodiy, xuquqiy, ekologik ma'daniyatni tarkib toptirish.
12. Darsda Davlat ta'lim standartlarida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yilgan talablarni to'liq bajarilishiga erishish.
13. O'quvchilar o'zlashtirilgan bilim sifatini xolisona baxolanishiga erishish.

XULOSA. Interfaol mashg'ulotlarni amalda qo'llash bo'yicha ayrim tajribalarini o'rganish asosida bu mashg'ulotlarning sifat va samaradorligini oshirishga ta'sir etuvchi ayrim omillarni ko'rsatishimiz mumkin. Ularni shartli ravishda tashkiliy-pedagogik, ilmiy-metodik hamda o'qituvchiga, o'quvchilarga, ta'lim vositalariga bog'liq omillar deb atash mumkin. Ular o'z mohiyatiga ko'ra ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatishini nazarda tutishimiz lozim. Yuqorida interfaol darsni tashkil etish bilan bog'liq talablar mazmunidan shunday xulosa qilish mumkinki, maktab amaliyotida mustahkam o'rnatilgan an'anaviy darslar ushbu talablarni bajarish imkoniyati yo'q. Demak, o'quvchilarga bilim berishni maqsad qilib qo'ygan an'anaviy darslarni mazmunan hamda shaklan o'zgartirish zarurati paydo bo'ldi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Yo‘ldoshev J., Yo‘ldosheva F., Yo‘ldosheva G. Interfaol ta’lim - sifat kafolati. - Toshkent, 2008.
2. O‘. Q. Tolipov va M. Usmonboyeva .Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari – Toshkent.Fan. 2006.-260bet
3. Okhunov, M., & Minamatov, Y. (2021). Application of Innovative Projects in Information Systems. European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630), 11, 167-168.
4. Adkhamjonovna, K. M. (2022). DEVELOPMENT OF LOGICAL THINKING OF JUNIORSCHOOL CHILDREN. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(10),914-919
5. Adkhamjonovna, K. M., & Sarvinoz, K. (2022). WAYS OF DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(10), 104-107.
6. Alimdjanovna, X. M. (2022). CLIMATE CONTROL AND LIGHT CONTROL IN A SMART HOME. European Journal of Interdisciplinary Research and Development, 8, 149- 155.
7. Dadabaeva, S. (2020, December). COMPARISON APPROACH AND ITS EXPRESSOR LANGUAGE TOOLS. In Конференции.
8. Jo‘rayev, V. T. (2019). The advantage of distance learning courses in the process of education. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(9), 220-224.
9. Jo‘rayev Vohid Tojimamatovich, A. M. (2022). Working With Geospatial and Descriptive Data in A Geoinformation System. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 11, 113-116.
10. Jurayev, V. T. (2020). PEDAGOGICAL SOFTWARE IN THE PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF INFORMATICS IN AN INNOVATIVE ENVIRONMENT. Theoretical & Applied Science, (4), 182-185.
11. Kuchkarova, M. A. THE IMPORTANCE OF LOGICAL PROBLEMS IN DEVELOPING CRITICAL THINKING OF CHILDREN. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych., 171.
12. Muhammadkadirovna, G. D., Abdulhamitovna, S. H., & Qizi, R. D. T. (2022). The Role of Innovative Training Methods in Individualization Training. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 6, 272-279.
13. Mukhtoralievna, Z. S. (2021). The Use Of Vocabulary Words In The Dictionary Given In The Textbook Of The 1st Class Native Language And Reading Literacy. International Journal Of Culture And Modernity, 10, 39-42.

14. Mukhtoraliyevna, Z. S. (2022). Develop Students' Speech by Working on Synonyms and Antonyms in Grades 3-4 in their Native Language Classes. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 6, 125-130.
15. Muxtoraliyevna, Z. S. (2022). ENANTIOSEMANTIK KONGRUENTLIK. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(11), 105-109.
16. Qizi, Rustamova Davlathon Toyirjon, and Mamajonova Feruzakhon Mamirjon Qizi. "Developing the critical thinking of primary school students." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 11.10 (2021): 769-772.
17. Qo'chqarova, M. A. (2021). SOLVING TEXT PROBLEMS IN SIMPLE AND CONVENIENT WAYS. *Theoretical & Applied Science*, (4), 234-236.
18. Shuhratovna, D. S. (2022). COGNITIVE LINGUISTICS AND NEUROLINGUISTICS. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(10), 308-321.